DEMOKRAZIAREN BIDEAK

Zallak bañan egokiak

Azkenengo artikuluan Marruekosko elekziotzaz egin nuen, eta oraiñ diputadu nortsuek aukeratu dituzten jakinda gero, an esandako gauztiak bezela, egunero zerbait berria erakusten digu.

Egia esateko, ez nuan uste Marruekosko elekzioak jatorrak izango ziranik. Gobernukoak elekzio oiek nola alabait irabazteko moldatuko zirala uste nuan, bañan gertatutakoak nere usteak ukatu ditu. Diputaduen artean gobernuaren aldekoak dira ugarienak, bañan ez geienak. Diputadu oiek bakarrik berak nai izan bezela agintzerik ez daukate, parlamentuan legeak aprobatu erazitzeko erdia bañan geiago osatzen ez dutelako. Beste aldetik berriz, gobernuko amar ministroetatik bi bakarrik izan dira diputadu aukeratutakoak. Gauz auek jakinda, gobernuak elekzioak moldatu dituala esaterik ez daukagu. Beraz «Le Monde» egunerokoak dionez «gerta ditekena da biarko egunean istoriatzalleak Marruekosko istoria idaztekoan 1963'go maiatzaren 17 Marruekosko demokrazi garaiaren asierako eguna bezela jartzea». Neretzat beñepeiñ Marruekosen gertatutakoak erakuskizun ederra eman dit. Hassan II'gna., ez nuan uste aiñ jatorra danik. Ez dakit nik zergatik bañan uste izaten degu, atzeratutako erriak demokraziaren bitartez eta partiduen bitartez gobernatzeko ez dutela balio. Alegia demokrazia ta partiduak Inglaterran edo Ipar Ameriketan ondo daudela, bañan beste tokitan, batez ere toki atzeratuetan ez. Eta gutxiago toki oietako erritarrak —jendearen esanez— odol beroko

akoak baidin badira. Marruekosen gertatuaak ezetzkoa ematen dio uste oni. Badakit Inglaterran beziñ ondo egiñak ez dirala izan izango elekzioak, ezta ere segurn asko partidu oien jokabidea. Bañan ala ere elekzio oiek eta partidu oiek edoziñ klasetako totalitarismoa bañan obea da. Jakiña bere arrisku guziekin, bañan mundu ontan arrisku gabeko gauzik ez dago ezta ere oso osorik ona danik, bañan okerragoa litzake partiduekiko demokrazi batek daukan alde txarrak zuzentzeagatik, oraindikan jokabide txarragoetara jotzea.

Danok izenez demokratak gera, danok gizonaren errespetua ta libertadea edo askatasuna nai degu, bañan itzez bakarrik. Gaurko egunean estaduak daukan indarrarekin, ekonomiak daukan indarrarekin eta beste ainbeste gauz askoekin gizon bakoitzaren libertadeari euxtea gerotik gerora zallago dago. Gizonaren libertade aundienak: pentsatzea, pentsatutakoa adieraztea, alkarren artean alkartzea, bakoitzak bere erabakia artzea eta guzien onaren izenean estadu askoek ukatu egiten dituzte, eta beste lekutan ukatzen ez baldin badituzte ere pixkana-pixkana gogoa badute. Ortarako, estaduaren egarri ori mozteko (ez asetzeko) gizonaren eta estaduaren tartean bitarteko alkartasun batzuek bearrezkoak dira, eta oien artean partidu politikuak ez dira txarrenak. Badakit gure arteko askoetan partidu politikoa pekatu dala, bañan pentsamentu oiek uxatzeko garaia badala uste det.

Arregi'tar Rikardo'k

ZENBAT BURU AINBAT ABURU

EZTA...! BAIDA...!

ZERUKO ARGIA'ren zuzenlariari.

Agur.

Oso atsegin izan zait «Orio'ko leiza-zulo» buru-izenekin, azkeneko zenbakian eman diguzun aipemena.

Ustea det, ez naizela bakarra berri orrek barru-barruko zertxo bat ikutu digunak.

Au orrela, eta gure-gurea degun Barandiaran jauna azterkelarietako bat danez, zergatik ez galde-erantzun saio bat eskatu eta astekari onetan eman?

Ez nitzake arrituko gogo on guztiz egin, eta are, euskal aldizkari onentzat gordeko balu, bere azterketak eman lezaioken berri mamitsuen bat edo beste.

A! eta ez astu gero galdetzea noizko izango degun guk, gende xe eta arruntok, izkutuko iduri oiek ikusteko baimena.

Leiza zale

Zuzendu bear zenuketen gauza ezta ain garrantzizkoa, baña or ere, akullua sartzea, pixkabat ez bada ere, ez legoke gaizki. Ta da: euskeraren illeta otsa. Idazki geiegi argitaratzen dira gure mintzairaren illeta otsez ta ori ezta ongarri euskaldunaren moralerako; lendik ere Euskalerrietan ez baita itxaropen geiegirik. Ta euskeraren illetatzat artu bear genituzke euskera lantzeko, indartzeko ta zabaltzeko zer egin bear dan edo zer bide jarraitu bear dan ari diran geienak. Era ontako idazkiak ez datoz gaizki gauza, edo idea, edo bide berriz orniturik datoztenean, baña geien-geienak ez digute ezer berririk esaten. Lenago euskeltzale guztiok erabilli ditugun ideak argitaratzen dituzte. Adibidez, era ortakoak ditugu Xabier Gereñoren «Euskal antzerkiaren alde», Abeletxeren «Bilbotiko yardunak», eta beste zenbait, ala ere, «Ezta...! Baida...!» sallekoak. Era ortaz, lenengoko zenbakietan naikoa laudorio argitaratu zan «ZERUKO ARGIA»-k euskerarentzat ekarren arnas berri preskoa airatuz ta goratuz. Orain obe litzake, betiko leloa bastertuz (esan dedan bezela, premiñazko ta idea on berriak izan ezik), egintza bideari darrai, gañerako jardunkizuneri jaramonik egiteke. Euskera landu, zer lantzen ari geran esateko. Ta euskera landuko degu baldin euskeraz idazten ditugun gauzak giarra ba-dute. Idazlanak izan bear du gatza ta garrantzia, ta ortarako «ZERUKO ARGIA» deus dala eztago dudarik. Bertan azaltzen diran zenbait lan jakingarri ditugu agiririk onenak.

Besarkadak eta agindu.

S. Martin

OARRA

ARPIDE-ORDAIÑA

Sei illabetero.

Garagarrillean eta gero Agorrean

«Zeruko Argia» urtean bi aldiz kobratuko da. Irakurleei aditzera eman nai diegu, jakin dezaten noiz paga. Aurten, lenengoz Garagarrillean (Junio) eta bigarrenez Agorrillean (Septiembre). Datorren urtetik aldiz aurretik egingo da.

GIPUZKOARI BEGIRA

Bizi lagun ugaritzearen sustraiak

Azkeneko urte auetan aldaketa aundiak ikusten ari gera Gipuzkoako probintzi ontan. Orain dala amar urte, emendik kanpora dabillenetako gipuzkoar bat, gaur etorriko balitz, begiari siñistu eziñik geldituko litzake. Izan ere amar urtetik onera gauza asko egin dira Gipuzkoan; batez ere erri batzuetan; etxeak, lantegiak, eskolak, elizak eta beste ainbat gauza. Baserri erriak alde batera utzirik, esan liteke, gutxi edo asko, Gipuzkoako erri geienak itxura berri bat artzen ari dirala.

Amar urteen ordez, berriz, 20,30 edo 40 urte auetan atzerrian bizi danetako bat etorriko balitz, lanak izango lituzke berak orain dala ainbeste urte utzitako Gipuzkoa bera dala gaur begien aurrean ikusten duan lurralde ori aitortzen. Bai, Ayako aitzak, eta Ernio, Txindiki eta Aitzkorri eta gañerako gure mendi zaarrak, leengoak dirala aitortu bearko luke, baño zenbat aldaketa...!

Asi Bidasoa aldetik, Irun eta Ondarrubirekin; Donosti inguruan, berriz, Errenteri, Pasai eta Ernani itxura berri bat artzen ari dira. Oria ibarrari begiratuaz berriz zer esanik ez. Lasartetik asi ta Andoain, Tolosa eta Goyerrian zear Zegama arte, azkeneko urte auetan erabat aldatzen ari dira. Berdin xamar berriz Urola ibar aldean; asi Legazpi, Zumarraga eta Urretxutik eta Azkoiti, Azpeiti, Zumaya arte. Guzien artean geientxona berriz, Deba ibar aldean; Gatzagatik asi ta Deba bitartean Mondragoi eta Bergara alde batetik eta Eibar, Plazentzi eta Elgoibar bestetik. Azkenik itxas aldeko erriak ere geroz eta aundiagoak egiten ari dira. Orio, Zarautz, eta gañerakoak. Baserri erriak alde batera utzirik, ez da orintxe Gipuzkoan aldaketa aundi edo txikirik izan ez duan erri asko gelditzen.

Azkeneko urteetan Gipuzkoako erriak sumatu duten aldaketa ori ez da ba nolanaikoa. Erri asko azkeneko urte auetan ez azalez bakarrik baizik mamiz ere aldatu egin dira. Izan ere Gipuzkoako itxura aldatze orren mamia ez baita da etxe edo lantegi berriak adierazten duena bakarrik baizik etxe edo lantegi oietan bizi diran gizon emakume eta aurren aldatzea eta ugaritzea.

ZER GERTATU BA?

Gizaldi onen asieran Gipuzkoak 200 milla bizilagun edo habitante inguruan zituan. 1960 garren urtean egin zan Zentsoak berriz 480 milla exkax zituala adierazten du. Gaur milloi erditik gora dituala dudarik ez. Irurogei urteen buruan ba, batetik bi baño geiago azi zaigu gure probintzia, bizilagun arazoan. Gizaldi onen asieran bi gipuzkoar ziran tokian gaur bost gera. Leengo kaiola berean txoriak ugaritu... Izan ere orduko muga berdiñak bai ditu gaur ere.

Bañan, bizi-lagun edo habitante ugaritze au ez da neurri berdiñean egin Gipuzkoako erri guztietan. Ba dira batzuek, gizaldi onen buruan, bi, iru, lau eta bost aldiz azi diranak. Beste batzuek berriz gutxiago dituztenak ere Gizaldi onen asieleengo antzera daudenak eta azkenik baita ere gizaldi onen asieran baño bizilagun gutxiago dituzkenak ere Gizaldi onen asieratik gaur arte egin diran Zentso edo bizilagun kontatzeak adierazten dutenez, 1900 tik 1960 bitartean gora-bera auek izan dira:

1900 dik 1960 bitartean 5 aldiz edo geiago aziak: Pasai (Iru Pasaiak bat egiñik) eta Legazpi.

1900 dik 1960 bitartean 4 tik 5 aldira edo geiago aziak: Eibar, Errenteri, Villafranca.

1900 dik 1960 bitartean 3 tik 4 aldira edo geiago aziak: Irun, Donosti, Ernani, Beasain, Zumarraga, Urretxua, Mondragon.

1900 dik 1960 bitartean 2 tik 3 aldira edo geiago aziak: Andoain, Ibarra, Legorreta, Tolosa, Lazkano, Orio, Zarautz, Plazentzi, Vergara.

1900 dik 1960 bitartean 2 aldiz baño gutxiako ugaritzak: Pixka bat azi diran erri guziak. Azkenik badira 1900 en baño 1960 an bizi lagun gutxiago dituztenak: Ogei bat baserri-erri. Itxaso, Albistur, Zerain eta erri txiki oien antzekoak. Guzien artean bizilagun geiena galdu dituan erria Elgetakoa da. Gizaldi onen asieran zan erdia baño gutxigo da.

Neurri ezberdiñen azi dira Gipuzkoako erriak beraz. Batzuek gora ta gora egiten duten bitartean besteak beera dijoaz. Kontuak ateratzen baditugu leengoan dirauten edo gutxitu diran erriak azi diranak baño ugarigoak dira. Bañan ori ala arren, Gipuzkoa guzia batean artzen bada, bizi lagunak asko ugaritu dira. Ori nola diteken? Ba, azi diran erriak leendik ere aundixamarrak ziralako eta gutxitu diranak berriz leen ere koxkorrak geienetan. Gutxi daukanari kendu eta ugari daukanari ugariago eman ezkero ala izan bear. Orregatik Gipuzkoako bizi lagunak ugaraiagoak dira gaur gizaldiaren asieran baño. Bañan nun dago bizilagun ugaritze orren sustraia? esan dezake norbaitek.

Galdera orri erantzun nai badiogu bi gauza ditugu gogoan artu bearrekoak:

Lenbizikoa. Jaiotz-Eriotz gora bera eta bien artean dagoan aldea. Berak adieraziko digu azi-neurri naturala (indice de crecimiento vegetativo) nolakoa dan.

Bigarrena. Erbestetik edo beste probintzitatik etorri eta emendik kampora joan diranen gora bera. Bien artean dagoan aldeak adieraziko digu joan-etorrien azi neurria (balance de movimientos migratorios).

Auek biak bat egiñik emango digute azi neurri osoa (indice de crecimiento global).

Gaur geiegi luzatu gabe gai au beste ekiñaldi baterako utzi dezagun.

Iñaki Larrañaga (Apaiza)

ENDARITZA
Oquendo, 22
Tel. 11284

BANATZAILLETZA
Guetaria, 5-2.º-5
Tel. 10644

San Sebastián

SALNEURRIAK

ESPAÑA'N

Urtekoa (1963)	110'—	pezta
Sei illabetekoa	65'—	»
Iru illabetekoa	32'50	»
Ale bakarra	2'50	»

ATZERRIAN

Europa	150'—	»
Beste erriak	200'—	»

OARRA

ZERUKO ARGIA artu nai **ez dutenak** abisatu bear dute. Bestela, lengo arpidedun guztiak artu nai dutela diertzen degu, ta bialdu egingo ulegu.